

Салайааччыбыт
настаабынныкпыт

2

Улуус баһылыгынын
отчуота

3-6

Олох сизэрдээх
суолун тэлэн...

13

САНА ОЛОХ

12+

2019 сыл
Тохсунньу
14 күнэ
оптуорунньук
№ 2
(11658)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • sanaoloh

тохсунньу 14> тохсунньу 15> тохсунньу 16> тохсунньу 17> тохсунньу 18> тохсунньу 19> тохсунньу 20

— А.П. МУНХАЛОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 85 СЫЛЫГАР —

Аан дойдуга биллэр худуоһунньук

Тохсунньу 10 күнүгэр А. А. Саввин аатынан Чурапчытаабы кыраайы үөрэтэр мусуойга РСФСР үтүөлээх, Араcсыйа уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуодунай худуоһунньуга, САССР П. А. Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ бастакы

дьоно иддэ хаалбыттара. 1944 сыллаахха көһөрүллүү кыттылаахтарын анаарын кэригин Нам оройуонугар Маяковскай аатынан колхуоска иддыбиттэрэ. Итинтэн тулаайах оҕолору бастаан Дьокуускайга оҕолору иитэр дьиэбэ аҕалан баран өрөспүүбүлүкэ араас детдомнарыгар тарбаппытара. Афоня Чурапчы оройуонун Мырыла детдомугар түбэспитэ. Итиннэ 9 саастаах уол аан бастаан оскуола боруогун тыллаабыта. 1947 сыллаахха бу детдом оҕолорун Мындабаайы детдомугар холбообуттара.

Афанасий Мунхалов 1964 с. ССРС худуоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ. ССРС Үрдүкү Сүбэтин 8-с ынырылаах, Саха АССР Үрдүкү Сүбэтин 9-с ынырылаах дьокутаата.

лауреата, Художестволар араcсыйатаабы академияларын чилиэн-кэрэспэдьиэнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэлэрин духуобунас академиятын дьиннээх академига, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ытык кинитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин, Чурапчы улуунун бочуоттаах олохтообо, профессор Афанасий Петрович Мунхалов төрөөбүтэ 85 сылыгар аналлаах хартыына галереятын фондатыттан быыстапка аһыллытыгар аналлаах үөрүүлээх дьаһал буолла. Итиннэ улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ А. А. Захаров, улуустаабы култуура салалтатын салайааччы Д. Д. Попов, Кини бибилэтиэкэ сэбиэдиссэйэ Вера Платонова, ойуулуур-дьүһүннүүр ускуустубаны сэнээрээччилэр кыттыыны ыллылар.

1952 сыллаахха Афанасий Дьокуускайдаабы муусукаальной-художественнай училищебэ үөрэнэ киирбитэ. Онтон салгыы Москваба Суриков аатынан судаарыстыбаннай художественнай үнүстүүт графической факультетын 1963 сыллаахха ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ.

Афанасий Мунхалов улахан айар үлэтин 60-с сыллартан сабалаабыта.

1963—1968 сс. Дьокуускайдаабы художественнай училищебэ преподаватель.

Кини үлэлэрэ аан дойдутаабы 26 быыстапкаба туруоруллубуттара. Аан дойдуга биллэр бөдөн мусуойдар фондаларыгар, Третьяковскай галереяба, А. С. Пушкин аатынан ойуулуур-дьүһүннүүр ускуустуба мусуойугар, Москваба Илин дойдулар култуураларын мусуойугар, о. д. а. бааллар «Күн барыларыгар тыгар», «Мин хоту дойдум», «Ленин туһунан тойук», о. д. а. литографиялара аан дойдуга билинини ылбыттара.

1968—1994 сс. САССР худуоһунньуктарын сойууһун бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ.

Афанасий Мунхалов төрөөбүтэ 85 сылыгар аналлаах бу дьаһалы А. А. Саввин аатынан мусуой дириэктэрэ Юрий Толстоухов иилээн-сабалаан ыытта. Чурапчы улуунун баһылыга Андрей Ноговицын, улуус култуураба управлениетын салайааччыта Дмитрий Попов Чурапчыттан төрүттээх биллиилээх худуоһунньук олобун, үлэтин, төрөөбүт дойдутугу сыйанын туһунан истин-иһирэх ахтыыны оҕордулар. Саха норуотун ойуулуур-дьүһүннүүр ускуустубатын, хоту дойду хоһуун дьонун олобун-дьаһабын аан дойдуга билининарбит биир дойдулаахпыт үбүлүөйдээх сылыгар кини үрдүк аата-суола дьохуннаахтык ахтыллыба, араастаһымнаах дьаһаллар ытыгылаахтара диэн этилэр.

1998—2001 сс. Красноярскайдаабы судаарыстыбаннай художественнай үнүстүүт Дьокуускайдаабы филиалын дириэктэрэ.

2001 сылтан Арктикческэй култуура уонна ускуустуба судаарыстыбаннай үнүстүүтүн ойуулуур-дьүһүннүүр факультетын декана, графика кафедратын профессора.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— НЭИЛИЭК СОНУННАРА —

Мугудайга ааспыт сыл бастыһнарын бэлиэтээтилэр

Ил Түмэн дьокутаата Михаил Гуляев, тохсунньу 11 күнүгэр, Чурапчы улуунун Мугудай нэһилиэгэр, ааспыт 2019 сыл бастыһ көрдөрүүлээх үлэһиттэрин бэлиэтиир үөрүүлээх түгэнигэ ыалдьыттаата. Кузьма Пермиков баһылыктаах нэһилиэк дьаһалтата, "Эйгэ" норуот айымньытын дьэстэ үгэс быһыытынан, Дьокуускайга, Чурапчыга олорор биер дойдулаахтарын түмсүүлэрин, улууска баар шефтээх тэрилтэлэрин ыкыртаан бу тэрээһини сыллата ыытар.

иитэн-үөрэтэн таһааралларыгар баҕарда. Салгыы Г.Е. Скрыбин аатынан "Эйгэ" норуот айымньытын дьэстигэр мустубут биер дойдулаахтарын, ыалдьыттары сана үүммүт сылынан истинник эбэрдалээтэ. Нэһилиэк дьоно-сэргэтэ үлэтэ тахсылаабыттан, оҕо-ыччат дьон ситиһиилэригэр үөрэрин эттэ. "Өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана Айсен Николаев 2020 сылы Саха сиригэр Ийэ дойдуга бэриниилээх буолуу сылынан биллэрдэ. Улуу Кыайыы 75 сылыгар аҕа көлүөнэбит биһиги эйэлээх олоххо олорорбут туһугар оҕорбут хорсун быһыыларынан кизн туттан туран, төрөөбүт дойдубут, өрөспүүбүлүкэбит уонна улуу Араcсыйабыт чэчирии сайдарыгар тус кылааппытын киллэрэргэ дьулуһуохтаахпыт. Дьиннээх патриотизм — бу бэйэн дьэстэ кэргэннэр, төрөөбүт дойдугар таптал уонна эппиэттэһи сүүү буолар", — диэтэ.

Ааспыт сыл түмүгүнэн оскуола кэлэктиибэ улууска бастакы миэстэбэ тахсан, физик-учуонай, саха космофизикатын оскуолатын төрүттээччилэригэр биердэстэрэ, Аҕа дойду сэриитин кыттылааба Д.Д. Красильников төрөөбүтэ 100 сылын дьохуннук көрүстүлэр. Бэлиэтээн эттэххэ, оскуола 1998 сылтан кини аатын сүгэр.

Дойду үрдүнэн ааспыт Тыйаатыр сылынан, Мугудай кулуубугар өр сыл устата айымньылаахтык үлэлээбит Мария Толстоуховаба Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэн Судаарыстыбаннай Муннабын бэрэссэдээтэлин махтаһын туттарда. Таһаарылаах үлэлэрин иһин Ил Түмэн наукаба, үөрэхтээһиннэ, култуураба, информацияны кизник тарбатар сирээтибэлэргэ уонна уопастыбаннай тэрилтэлэр дьыалапарыгар сис кэммитэтин бочуотунай грамотатынан Д.Д. Красильников аатынан орто оскуола дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччы Мария Смирникова, олохтоох салайыныы болпуруостарыгар сис кэммитэтин бочуотунай грамотатынан нэһилиэк дьаһалтатын сүрүн исписэлиһэ Петр Яковлев бэлиэтэннилэр.

Буолаахтарына дойдularын ааттаахтара диэн туран, Физкултуура учуотала Ян Толстоухов оҕолору футболга дьаныардаахтык эрчийэрин, кинилэр ситиһиилэрин астынарын эттэ. Салгыы сайдалларыгар анаан оҕолорго футбол мээчиктэрин уонна хас биердиилэригэр анал форма бэлэхтиирин иһитиннэрдэ.

Норуот дьокутаата Михаил Гуляев аныгы кэм ирдэбиллэригэр толору эппиэтиир оборудование турбутун эттэ. Оскуола кэлэктиибигэр саналы көрүүлээх, олох бары эйгэтигэр ситиһиилээх, нэһилиэктэрин сайдарын туһугар кыһаллар дьону

Михаил Дмитриевич нэһилиэк инникитэ бу — ыччата, өскөтүн кинилэр эт-хаан өтүнэн сайдыылаах, үөрэххэ, олоххо, дьулуурдаах

Светлана ДИОДОРОВА-ЛАВРЕНТЬЕВА

— УБУЛУЙДЭЭХ БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ —

Салайааччыбыт, настаабынньыкпыт

Чурапчы улууһугар бэчээт сайдытыгар типография оруола улахан. Ханнык бабарар бэчээтинэй бородууксуя— листовка, плакат, буклет, брошюра, хаһыат, кинигэ типографияба бэчээттэнэрэ. Бу тэрилтэ уратытынан тустаах идэлэрин баһылаабыт—наборщик, верстальщик, бэчээттээччи үлэшиллэрэ. Бастаан анал куурустарга, кэлин училищеларга, техникумнарга анал идэлэргэ үөрэнэр буолбуттара. Чурапчы типографията биирдии шрибинэн талыыттан линотип массыынаба, илиинэн эрийэн бэчээттээһинтэн полуавтомат массыынанан бэчээттээһингэ тийэ сайдыыта. Улууспут хаһыата „Сэссэлиисимэ суола“, кэлин „Сана олох“ бу типографияба бэчээттэнэн тахсаллара. Аныгы технологиялар, көмүүтэр үйэтэ кэлбитигэр бэйэтин үлэтин чизстээхтик толорон үлэтин түмүктээбитэ.

Быйыл, 2020 сыл тохсуньу 15 күнүгэр, улуустаабы „Сана олох“ РИХ бэчээтэ, настаабынньыкпыт, аба табаарыспыт Петр Михайлович Массеев 85 сааһын туолла. Хаһыаппыт бүгүнгү нүөмүрүгэр үлэ бэчээтэ, ССРС бэчээтин туйгуна, Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун, Чурапчы, Одьулуун, Болтоно нэһиликтэрин Бочуоттаах гражданина, Коммунистической үлэ удаарынньыга, ЫБСЛКС Киин Кэмитиэтин „Ыччат настаабынньыга“

үөрэнээччитинэн үлэбэ кирибитэ. Үлэлиин-үлэлиин киһиэнни оскуола ахсыс кылааһын бүтэрбитэ. Оройуон бу биир бастаабы бырамысыланнай тэрилтэтигэр 42 сыл устата, 1996 сыллаахха Бочуоттаах сынньаланна тахсар дизери, үлэһитэ. Үлэбэ дьобурунан, сатабылынан, билиигэ тардыһытынан типографияба сыһыаннаах бары идэлэри—наборщик, метрантаж, бэчээттээччи, линотипист, наладчик-маастар, перелетчик, кумаабы быстарааччы, клише онорооччу үлэлэрин баһылаабыта. Үлэбэ дьобурундаах, тэрийэр талааннаах эдэр киһини таба көрөн, Ленинградка техническэй

потребкооперация үнүстүүтүн бүтэрбитэ, өр кэмнэ эргизэн систиэмэтигэр үлэһитэ урукку потребкооперациятын туйгуна, уола Петр Петрович Базальтовой матырыйааллары онорор собуот дириэктэрин солбуйааччы, СӨ Бочуоттаах тутуааччыта, „Гражданской килбиэн“ бэлиэ хаһаайына. Оболонон-урууланан, сизэннэн, Петр Михайловичка эһэ буолар дьоруу бэлэхтээтэлэр.

Петр Михайлович кэлинни көлүөнэ полиграфистары үөрэттэриигэ, үлэһит онорууга улахан үтүөлээх. Биһиги Новосибирскайдаабы полиграфической училищени бүтэрэн, 1975 сыллаахха Чурапчы типографиятыгар үлүү буолан—Мария Дьячковская, Мария Саввина уонна мин үлэлиин кэлэригэр кини бу тэрилтэбэ дириэктэрдирэ. Манна дабатан эттэххэ, үөрэххэ барарбар киниттэн направление ылбытым, бүтэрдэхпинэ үлэбэ ылылларым туһунан дуогабар түһэрсибитим. Үс эдэр исписэлиис тэннэ кириэн уонна эрдэ үлэһитччилэр эмиз эдэр, комсомоллаах буоланнар, кэлэтииппит ыччат-комсомольскай буолбута. Типография, эрдээксийэ комсомоллара биир алын сүһүөх комсомольскай тэрилтэ буолбуппут.

Тустаах үлэбитигэр, уопсастыбаннай тэрээһиннэрбитигэр дабаны Петр Михайлович настаабынньыкпыт, субэһиппит, салайааччыбыт буолбута. Араас бырааһынньыктары, субуотуньуктары, түмсүүлэри тэрийэрбитигэр кини барытыгар тэннэ сылдыһаара. Олус көрдөөх, хаадылаах, дьэбэ-хосбо тыллаах буолан тэннэ үөрэрбит-көтөрбүт. Орто оскуола 6-с кылааһын кытары шэфтэһэн, оскуоланы бүтэриэхтэригэр дизери сибээстээхтик үлэһитиппит. Райком, райсэбизт кэлэтиибин кытары бииргэ кэнсизер көрдөрөрбүт.” ГТО туттарыытыгар, былах быһыытыгар, дулба кырбааһыныгар, оттооһунна, о. д. а. субуотуньуктарга көхтөөхтүк кыттарбыт Быһата, эдэрдии эрчимнэн тигинэчи үлэһитибит, сынньанарбыт.

Типография сүрүн үлэтинэн хаһыаты бэчээттээһин этэ. ССКП райкомун, оройуоннаабы сэбизт уоргана буоларбытынан, хаһыат тахсар графигын булгуччу тутуһуннараллара, оройуон салалтатын ыһтар үлэтин, политикатын кэмигэр таһаарары ирдииллэрэ. Холобур, райком кэмпириэнсийэлэрин, пленумнарын мунньахтара түүн бүтүөхтэринэ, ол сарсыардатыгар дизери хайдах барбыта, уураахтара бэчээттэниэхтээхтэрэ. Петр Михайлович ССКП чилиэнэ, пленум чилиэнэ буолан туран, итини толорууга үрдүк ирдэбиллээхтик сыһыаннаһара. Хаһыат оноруллан бэчээккэ барыар дизери бииргэ сылдыһаара. Полиграфия үлэтин ис туругун барытын билэр буолан, хайа бабарар кэмнэ, кими бабарар солбуйара. Үлэ тэрээһинигэр, исписэлиистэри аттаран туруорууга улахан болбонтотун уураа. Линотипистар үс симизэнэн үлэһитибит. бэчээттээччилэр эмиз анал графикаах этилэр. Онорор бородууксуябыт хаачыстыбата үчүгэй буолара, ылыммыт былааннарбытын, эбэһээтэлиистибэлэрбитин мэлдьи толорорбүт. Социалистической куоталаһыга мэлдьи инники күөһүгэ сылдыһарбыт, массыына, мизбэл, о. д. а. фондаларынан набаарадаламмыпыт.

Үлэһиттэрин олорор услубуйаларыгар кыһаллара, үүнэллэригэр-сайдалларыгар көмөлөһөрө, субэһиирэ. Типография бэйэтэ туһунан массыыналаах этэ, үлэһиттэрин наадатыгар сылдыһара. Мизхэ олорор дьэһэни булуубар көмөлөспүтэ, үрдүк үөрэххэ үөрэнэрбар субэлээн, СГУ саха тылын салаатыгар кийрибитим. Маныаха сессияларбар сылдыһарбар хамнаһым төлөнөр этэ. Кэлин салайар үлэлэргэ үлэһитибэр, билигин дабаны хаһыакка баарбар Петр Михайлович үтүөтэ-өһөтө улахан.

85 сааһын томточчу туолбут ытыктыыр бэчээтэммит билигин оҕо буолан улааппыт, үүммүт-сайдыбыт, үлэһитибит-хамсаабыт тапталаах Чурапчытыгар туһунан уһаайбалаах, дьэһээх-уоттаах олорор. Үлэһит тэрилтэтинин сибээһин быспат, мэлдьи билсэр. Сааһыгар холооно суох эдэр көрүннээх, этэргэ дылы, „тэл курдук кырдыабыс“.

Петр Михайловичтыын үлэһитибит кэлиһээлэрэ сорохторо олохтон туораабыттара, сорохторо билигин бочуоттаах сынньаланна олороллор. Оттон үөрэппит-иппит, үлэбэ такайбыт ыччаттара бэйэбит пенсционер, ыал ийэтэ-абата, эбэтэ-эһэтэ буоллубут. Олох устара, күн-дьыл ааһара түргэн. Улууспут бэчээтин сайдыытыгар хайа эмэ өттүнэн бэйэбит суолбутун-испитин хаалларбыппытынан кизн туттабыт, салайааччыбытыгар махтанабыт. Бэлиэ күнүнэн эбэрдалээн туран, чэгиэн доруобуйаны, этэннэ буолууну бабарабыт, кырдыарга, ыалдыарга кыайтарбаакка олорон, 90, 100 саастаах үбүлүөйдэргин биһиги ортобутугар бэлиэтиригэр алгыспытын аныбытыт!

Алексей СЛЕПЦОВ.

бэлиэ, Норуоттар икки ардыларынаабы „Үтүө санааланы“ пуондатын „Чизэ уонна кэдьүүс“ мэтээл-энагын хаһаайына Петр Михайлович Массеев олобун, үлэтин туһунан бэчээттэтэбит.

П. М. Массеев 1935 сыллаахха Чурапчы улуунун Болтоно нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Тус олобо ыарахаттардаах этэ. Ийэтэ ыарыһах буолан. Бүөтүрү төрөтөөт, күн сириттэн барбыта. Онон абата кинини оҕото суох ыалга ииттэрэ бизэрбитэ. Ол эрэри иитэ ылбыт киһитэ ыарыыга ылларан олохтон туораабыта. Төрөппүт абата улахан уолунуун Кэбээйигэ көһөрүллүүгэ тийэн баран, катер саахалланыытыгар ууга былдыаммыта. Онон Бүөтүр ийэ, аба сылаас таптала, сонньуур-көрүлүүр оҕо саас диэни билбэтэбэ. Иитэр ийэтинин Мааппалыин икхизэйх хаалан, очотообу күчүмэбэй олох бары кыһалбаларын этинэн-хаанынан билбитэ.

Үөрэхтэн мата сыһан баран, 10 сааһыгар Болтоно начаалынай оскуолатыгар үөрэнэ кирибитэ. Одьулуун, Дириин, интэринээккэ олорон Хатылы оскуоаларыгар үөрэнэн, 7 кылааһы бүтэрбитэ. Үөрэххэ төһө да бабалаабын иһин усулуобуйата суобунан, тохтоон, үлэһит айабын ииттинэр суолга турбута. Олоххо актыыбынай - позициялаах уол комсомолга кирибитэ.

1954 сыллааххэ 19 саастаабар комсомол райкомун лүтөөкатынан оройуоннаабы типографияба наборщик

салайааччылар куурустарыгар үөрэххэ ыыппыттара. Итини ситиһиилээхтик бүтэрэн, типографияба бастаан биригадьириинэн, кэлин сэбиздиссэйинэн, дириэктэринэн үлэһитэ. Үлэтин таһынан элбэх уопсастыбаннай ноборуусканы сүгэрэ. ЫБСЛКС райкомун Чурапчы элиэннэтинээби комсомольскай тэрилтэтин штаты таһынан сэкирэтэринэн, Чурапчы сельсэбизтин дьокутаатынан, эрдээксийэ уонна типография холбоһуктаах партийнай тэрилтэлэрин сэкирэтэринэн, норуодунай суут сэтээтэлинэн, Чурапчы элиэннэтин Мурун-Тыымпыа түөлбөтигэр бэчээтэрин сэбизтэрин бэрэссэдээтэлинэн, о. д. а. үлэбэ үлэһитэ.

Петр Михайлович кэргэнинин Христина Николаевнаһын туөрт оболонон, сахалыы сизринэн быр-бааччы олорбуттара. Күндү киһитэ эмискэ ыалдыан күн сириттэн туораабытыгар, оҕолоругар ийэ, аба кэриэтэ истин таптала ингэрэн ииппитэ. Иккис кэргэнэ Александра Степановнаһын оҕолорун улаатыннарбыттара. Ыччаттара бары үрдүк үөрэхтэнэн үлэһит буолбуттара. Улахан кыһа Октябрина Петровна – финансист Тааттатаабы Федеральнай Казначействова үлэһит СӨ үтүөлээх экономика, „Гражданской килбиэн“ бэлиэ хаһаайката, иккис кыһа Ирина Петроена Новосибирскайдаабы

Олох сизэрдээх суолун тэлэн...

Львовнаба (Боксуойаба) олохтуур.

1949 сыллааха Уйбаан абата Сэмэн Болтоно кыһын Анна Степановнаны кэргэн ылар. Кинилэр Дьаарылланан, Лампаарыкынан, Чурапчынан ололор. Ааналаах Сэмэн саха сизиринэн сүөһү-ас иттэн, үлэлээн-хамсаан иллээхтик олон сэттэ ололормуттар. Сэмэн уолун Уйбааны Одьулуунтан бэйэтигэр ылан, батыһыннара сылдьан, бултуурга, айылҕаны таптыырга, кини дьикти күүһүгэр сүгүрүйэргэ уонна хара үлэбэ үөрөппит.

Олох сыһыа тулсар. Уйбаан төһө да оскуола паартатыгар хойутаан олордор, билиини-көрүүнү түргэнник ылынар. Ордук айылҕа үөрэбин, устуоруйаны, географияны билэрин, эт-хаан өттүнэн олус тэтиэнэбин учууталлар билиэтиллэр эбит. Уйбаан уончалаабыттан куобаха туһах иитэр, саа тутан куустуур буолбут. Куустаан-куобахтаан «туһа киһитэ буолан ээр» диир абатын үөрдэрэ.

Кини кыра сааһыттан аас-туор олох амтанын билэн, үлэбэ эриллэн-мукуллан, сискэ үүнэр киил мастыы буһар-хатар, этэ-симэ ситэн-сириэдийэн, ханнык да үлэттэн-хамнастан иннэн-толлон турбат төһүү үлэһит буола улаатар. Олохо эриллибит уол эрдэ ситэн, олох тутулун өйдөөн, саха сизиринэн эдэр сааһыгар ыал буоларга тэринэр.

Абатын Туотайар Сэмэн айылгылаах үтүө сүбэтин ылынан, Уйбаан Уус Алдан Курбуһабыттан төрүттээх Тамара Петровна Окомова диир эдэркээн кыраһыабай кыһы кэргэн ылар. Тамара түргэн тутунуунан, бары үлэттэн-хамнастан иннэн турбатынан, бултаммыт булду тутта астырынан, дьээбэлээх, уус-уран тылынан-өһүнэн сана аймактарыгар сэнээрлибит. Эдэр дьон ыал буолаат, ферма төһүү үлэһиттэрэ буолаллар.

Уйбаан, 1959 сылтан сабалаан, бочуоттаах сынньаланга тахсар диэри, от үлэтигэр күүһэ-уоһа кыайарынан үлэлээбит. Кини Нуотараба, Бүлүүгэ, очмотооһу Орджоникидзе оройуонугар, Кэбээйигэ от биригээдэтигэр хоһуун отчут, солбуллубат «кыдамаһыт».

Кини элбэх эдэр ыччаты от үлэтигэр уһуйута. Күүстээх үлэбэ сылдьар дьону, бэйэтин илиминэн бултаан, эмис собонон күндүлүүрүн, аһатарын туһунан биригэ оттоспут дьону, билиннигэ диэри иһирэхтик ахталлар. Уйбаан күүһүн-уобун, кыахтаах кыдамаһытын, сүрэйин-бэлэһин, истинник саныыллар.

1962-1965 сылларга кыракий ололордоох эдэр ыал ыраах Нуотара үрээбэр сүөһү көрөн кыстыыллар. Лампаарыкыга кыһынын, сүөһү сыарба үрдүттэн аһыыр кэмигэр, Уйбаан хас эмэ көстөөх сиртэн атынан, ардыгар оһуһунан от тизээрэ-таһара. Быыс булан бултуура-алтыыра, үгүс күндү түүлээби судаарыстыба туттарара. (Кылгас кэмнэ кадровой бултуунан эмиз үлэлиэ сылдьыбыт).

1975 сылтан 1995 сылга диэри «Толус» ферматыгар солбуллубат туруу үлэһит. Уйбаан биер өрөбүлэ, сынньалана суох үс сүүсчэкэ сүөһү турар ферматыгар күннэтэ сэттэ тусна курдук ноһому таһаарыыга үлэлээбит.

Уйбаан бочуоттаах сынньаланна тахсыабыттан, абата Туотайар Сэмэн ыйан бизэбит кэрэ миэстэтигэр, тулалыыр хатыннардаах бүтэй

бүк сиргэ үтээн туттан, саас хаар уулуобуттан, кыс хаар кыыдамныар диэри онно олон оттуур, сир – астыыр, бултуур-алтыыр. Үлэбэ үөрэммит үөрүйэбинэн, санаатын хоту күннэтэ түбүгүрэр, тиһэр-таһар.

Иван Семенович үлэлээбит сыралаах үлэтэ сыаналанан, 1964 сыллааха сүүрбэ түөрт сааһыгар «Коммунистической үлэ удаарыныыга» бэлээнэн, отут сааһыгар В.И. Ленин 100 сыллаах үбүлүөйдээх мэтээлинэн наһараадаламмыт. Маны тэнэ, күүстээх үлэ туһута буолар элбэх грамоталардаах уонна махтал суруктардаах. Иван Семенович үлэ уонна тыл бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылааба, Алабар нэһилиэтин бочуоттаах олохтооһо.

Күн бүгүн кини ыччаттара удьуор утумун тутуһан өрөспүүбүлүкэ, улуу уонна нэһилиэк сайдыытыгар үлэли-хамсыы сылдьаллар, күннэтэ үүнэллэр-сайдаллар, туспа ыал буолан, оһо-уруу төрөтөн, урууну-хааны тэниттэллэр, айаллар-туталлар. Абабыт элбэх сизэн уонна хос сизэн эрэллээх эһэлэрэ, дурдалара-хаххалара.

Уйбаан оһонньор билигин даһаны от охсортон толлубат. Сайынын ат үрдүгэр, кыһынын ат сыарбатыгар олон от-мас үлэтигэр, дьизэ-иста түбүгэр күннэтэ төһүү күүс буолар. Кини – улахан дьизэ кэргэн бас-көс киһитэ, үтүө сүбэһитэ, кэрэ кэпсээнниһэ.

Кини 2006 сыллааха Чыаппараба ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээби куйуур күрээбэр кыттыбыттаах. Манна Уйбаан Чыаппара хамаандатыгар кириэн саамай элбэх балыгы таһааран, хамаандата бастакы миэстэни ыларыгар тирэх буолбут, итини тэнэ ойбон алларытыгар ууну бастакынан таһааран «Байанай» сурунаалга хайбаамыптаах. Уйбаан ол ылбыт мэтээлин уонна өйдөбүннүк бэлэбин бүгүнгэ диэри күндүтүк саныыр. (Абаһан көрдөхкө, оччолорго Уйбаан алта уон алта саастаах эбит. Дьэ уонна эдэрдэри кытта илин-кэлин түһүстүт).

Иван Семенович сайынын от-мас үлэтигэр сизэнэрин баһытыннара сылдьан үлэбэ сыһыарар, куйааһы тулуйарга, олоон онорорго, оһох отторго, уо.д.а. отчут бары кистэлэннэригэр такайар. Кини тулалыыр айылҕаны таптыырга уонна харыстыырга, сиргэ-уокка куруук сүгүрүйэ сылдьарга, сизир-туому тутуһарга бэйэтин холбурунан үөрэтэр.

Уйбаан оһонньор кэрэ кэпсээнниһит. Ол кэпсээннэригэр быһа тыһтан, кылгатын кэпсээтэххэ:

1. Кини төрөөбүт дойдутун дьонун-сэргэтин, булдун-алдын, отун-маһын, уутун-хаарын барытын уратытык хоһуйар, сана таһааран хайбыыр. Ол курдук, кини ордук себүлээн Лампаарыкытын уонна Бэс Күөлүн уруктун ойуулуур.

“Алабар нэһилигэр дьон-сэргэ 49” алаастарынан тарбанан, сайылыктарынан сайылаан «Най-Най» диир туора муостаабы көрөн-истэн, сыспай сизэллээби иттэн ололорбуттар. Холубур, Лампаарыкыга Федоров Г.Я., Оконешников И.Н., Оконешников П.Н., Оконешников Т.Т., Лыткин У.И., Оконешников С.Н. уонна Оконешников С.Л. (Туотайар). Онон Лампаарыкы – биһиги өбүгэ сирбит, ытык миэстэбит буолар. Ол да иһин кырдыабастар былыргыттан быһылгыга диэри бу түөлбэни ытыгылаан, «Эбэ» диир

аатыыр сирдэрэ,” – диир Уйбаан, санаата кэлэн, кэпсирин сэргээн истибиттээбим.

Аны туран, Уйбаан төрөөбүт сирин –уотун ураннык хоһуйар:

“ Угут сылларга Эбэ барахсан күөх уутун дьиримнэтэ оонньотор көмүс хатырыктаабынан, хойуу хомустарыгар хордойо саһар кетер кынаттаабынан биллэрэ. Аны алаас тула бөлөхтөһө үүммүт хатыннар, талахтар, тиит мастар Эбэ сириттэн силис-мутук тардан, мотуок солко күөбүнэн чалгийэ, сайа охсор тыалга суугунаһа тураллара ураты хатыламмаг кэрэ кэстүү, алаас ахтылҕанын таһаарар дьикти хартыына эбээт! Арбааттан Кыыллаах, Туманнаах уонна Саахтаах үрүйэлэр сыркы ууларга кутуллан, Эбэ күөх уутун күөгэтэр. Оттон Бэс Күөлүн үрээбиттэн күргүөмүнэн устан кимирэр уу, Эбэ уутугар эбилик буолан, күн уотугар саналыы дьиримниир. Эбэ ортоку арыытын тыатын чиргэл тииттэрэ төрөөбүт сирдэригэр силис тардыстан, ааспыт үйэ илдьитэ буолан, кырай халлаанна тардысталлар”.

2. Аны, Бэс Күөлэ сайылыгынан Уйбаан кимизэх да бизэбит. Кини оһо сааһын сайылыгынан уратытык хоһуйар:

“Бэс Күөлэ барахсан үрүг ляха үмүөрүһэ мустар, дэлэгэй сибэккилээх, дыргыл мүйөт сыттаах алардарынан, күөрэгэй ыллыыр күөх хонууларынан, кэбэ кыыл чоргуйар халын чиргэл мастаах тыаларынан уратылааба. Ол да иһин кини оһону-урууну, дьону-сэргэни бэйэтигэр угуйа-ыныра турдаба. Ол кэмтэн ыла элбэх да сыл-хонук аастаба. Сайдыы сабабар тардыһан, билии суолун батыһан, сайылык олохтоохторо улахан бөһүөлэктэргэ дьулуһаллар, дьизни-уоту көһөрөн ылаллар. Оттон Эбэ уута көһөрүллэн үгүс уутун сүтэрдэр да, сис сыркы уутунан оһорунан, былыргы кизбигэр тардыстар...”

Чачны төрөөбүт төрүт сирин сытын-сымарын сүрэхэ-быарга инэриммит эрэ киһи, маннык уйаннык хоһуйара буолуо дии саныбын.

3. Уйбаан сайынын күнү кытта тэннэ уһуктар, оттуур “Тыбытыя” күөлүгэр сарсыардаангы бастакы саһарҕаны батыһа илим үтэр буолан, кини саамай ыраас уонна чэбдик салгын ханна баарын билэр. Баар эбит, доһоттоор, саамай ыраас уонна сибизһэй салгын, алаас уутун күөх долгунугар, онтон таһар салгыныгар. Дьэ, мантан күүс-уох ылан, Уйбаан оһонньор күнү быһа сылайбажа от охсор, бугуллуур, кыдамалыыр...

Ити курдук, Оконешниковтар аймак бас-көс киһибит, тапталлаах абабыт, эйбэс эһэбит Иван Семенович өбүгэ үтүө үгэһин, сизирин-туомун тутуһан, күннэтэ олох сизэрдээх суолун тэлэйэ, сизэнэригэр үлэ олохо суолтатын бэйэ холбурунан көрдөрө, үүнэр көлүөнэ ыччакка төрөөбүт сиргэ-уокка уһараабат тапталы инэринэргэ үөрэтэ-такыйа сылдьар.

Ытыктыыр абабытын Иван Семенович Оконешниковы 80 сааһын туолар күнүнэн ис сүрэхтэн эбэрдаһиһин! Тускулубун тиит мастыы чиргэл доруобуйаны, дьолу-соргуну, нус-хас олобу. Тыбытыя күөлүн ураты ыраас салгына экин-хаангын чэбдигирдэ, күүс-уох эбэ, сэниэ бэрсэ, өйгүн-санаабын уһугуннара-сааһылыы туруохтун!

Егор Ильич ПОПОВ –Туску, Оконешниковтар улахан күтүөттэрэ.

Өбүгэ үтүө үгэстэрин эттэригэр-хааннарыгар инэрэн илдьэ сылдьар, олохторун устатын тухары кини сизирин-туомун тутуһа, үүнэр көлүөнэбэ үлэ олохо суолтатын бэйэ холбурунан көрдөрө сылдьар ытыктанар дьон бааллара биһиги олохпутун кизэркэтэр-тулсарар, уһун тыһынныыр-үйэтигэр буоллаба. Кинилэртэн биридэстэринэн биһиги абабыт Иван Семенович Оконешников буолар. Оконешниковтар улахан күтүөттэрэ буоларынан, абабыт Иван Семенович 80 сааһын туоларынан ситимнээн, истин санааларбын сааһылаахпын баһарабын.

Иван Семенович 1940 сыллааха тохсунньу ый 15 күнүгэр күн сирин көрбүт. Ийэтэ Боксуойа, абата Сэмэн (Туотайар) төрүт сирдэригэр олохсуйан, ыал буолан сэттэ оһону күн сирин көрдөрбүттэр. Кинилэр барыта сэттэтэ ололормуттарыттан, аас-туор олох охсон, Уйбаан чорон соботох эрэ ордон хаалбыт. Боксуойалаах Сэмэн ыгыс саба уолларын күн курдук көрөн, күннэтэ кыһаллан, киниттэн эрэ күннэрэ тахсар эбит. Үгүс үлэ-хамнас үлүсэнигэр кыракий Уйбаан нэч бэргэһэбэ угуллан, мас көхөбө илиллэн, белаһан дьизэбэ утуяа хаалара үгүс буолара үһү.

1942 сыл күһүнүгэр Чурапчы оройуонун 41 колхуоһун сут-кураан буолбутунан сибээстээн, атын улуустарга көһөрүү туһунан уураах тахсыбыт. Нэһилиэктэн Ворошилов, Жданов аатынан уонна «Чаачыгый» колхуостар көһүүгэ барар буолбуттар. Соботох «Бастакы Маай» колхуос дойдутугар хаалбыт. Барыта оһолуун-уруулуун 130-ча киһини атын колхуостары кытта көһүүгэ ыппыттар. «Чаачыгый» колхуоһу Кэбээйи Куокуй диир сиригэр, «Ворошиловтары» – Сииттэ сиригэр, «Ждановтары» Кэбээйиттэн биер көстөөх Саба диир суос-соботох дьизэлээх сиргэ түһэрбиттэр. Уйбаан, ийэтин ырбаахытын тэллээбэр сөрүөстэ сылдьар кыракий уолчаан, эмиз күүс өттүнэн көһөрүллүүгэ хабыллан, дьонун кытта Кэбээйигэ барсаахтыыр. Уйбаан дьону ол дойдуга тийээт, балык булдугар күргүөмнээхтик туруммуттар.

Уйбаан ийэтэ Боксуойа эмискэ ылдьан, көмүс унуоһа Кэбээйигэ хаалар. Дьылҕа Хаан ыйаабынан нарахан күннэри-дьыллары теле көтөн, Уйбаан абатынаан Сэмэнниин дойдularыгар 1944 сыллааха эриллэллэр. Абата Сэмэн Уйбааны Одьулуунна баар балтыгар Прасковья

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү биир идэлзэкпитин **Надежда Николаевна Аммосованы** үбүлүйдээх сааскынан иттиктик-истинник эбэрдэлиибит! Бабырабыт чээин доруобуйаны, сангаттан-санга ситиһиллэри, үөрүү эрэ кээкэлэстин, дыл эрэ тобуоруйдун!

Бибилэтиэкэ кэлэктиибэ.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Местная общественная приемная ВПП «Единая Россия» в Чурапчинском улусе сообщает о приеме граждан по вторникам, четвергам с 10.00ч до 16.00ч (перерыв на обед 12.30ч – 14.00ч) по адресу: с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 25.

МОП ВПП «Единая Россия» в Чурапчинском улусе.

— БЭЛИЭ КҮННЭР —

Тохсунньу 13 күнэ – **Арасыйыаба Бэчээт күнэ. 1991 сыллаахтан Арасыйыа Бэчээтин күнэ тохсунньу 13 күнүгэр бэлиэтэнэр. 1703 сыллаахха Петр I ыйаабынан бастакы "Ведомости" диэн хаһыат күн сирин көрбүтэ.**

ТОХСУНЬУ – ТАНХА ХААН ЫИА

Күммүт кутуйах хаамытынан уһаан эрэр. Ыйы быһа аан дойдуга аатырар тымныбыт туруоба. Ый ортотун ааһыта ойуурга тонсобой маһы тонсуйан торулатыа. Итини "кыһыны кэрдэн эрэр" диэн ааттыллар. Оттон ый бүтүүтэ (31-с күнүгэ) күнү-ыйы бүөлээн турбут Дьыл

Обуһун анаар муһун Айыы уола буһун тосту ытыаба (Бастакы Охоһоһойол).

ЫЙ ХААМЫЫТА

Тохсунньу 7-19 күннэригэр — Танха оонһуулара ыһтыллар. Тохсунньу 19 күнүгэр — Танха бүтэр (Кириһизэньэ). Тохсунньу 14 күнэ — Түс олордуу. Оттон 24, 25, 27, 31 күннэргэ — киһиэхэ бэйэтигэр аналлаах туомнар ыһтыллар.

БЭЛИЭ КҮННЭР

13.01. — Россия Бэчээтин күнэ.
25.01. — Устудьуон күнэ.

"СО" кэр.

—ДЬЫЛЛАР УОННА ДЬОННОР—

Василий Васильевич Яковлев

«Киһи бэйэтин туһугар сэриилэнэр» кэпсээнигэр бэлиэтээһиннэр

Салгыыта. Иннин хаһыат 1-кы нүөмэригэр көр.

Бар дьонугар, доботторугар үтө сыһыанын, киһи киһитэ буоларын бэлиэтиир түгэн: "Бастакы хомуурга Түмэлпийи илпэтэхтэрэ. Иккис хомуур буолаары аҕай турдабына, биирдэ ыкса киһиэ, утуйаары сыттаахытына, дьыбытигэр, били, Түмэлпий үөлээннээбэ киһи – туох эрэ обургу собүс үлэһиэр киһи этэ – көтөн түспүтэ. Ону-маны кэпсэллэхтээн баран, Түмэлпийи оргууй аҕай хоско ыһыран киллэрбитэ..."

Дьэ, добоор, Түмэлпий Куонаанабыс, - диирэ анараа киһи, дорбонноох куолаһын аччата сатыы-сатыы: "Бииргэ үөскээбит үөлээннээбим, биир дойдулаабым, биир ууну-хаары иһэн, тэннэ улаалпыт киһим буоллабын. Аймахтарын, дьонун да себүлүүрүм, кэриэстиирим бэрт бэйэбин да бэркэ астынабын, таптыбын. Эһиги хаан аймах эстэн эрэбит, куттүөннээх киһи хаалымаары гына. Онон дьэ, бука диэн өһүргэнимэ, хомойума, миигин сөпкө өйдөө. Ол туһа диэн бу сирэйбин буорга анһан кэлэн олорбун. Аны үс хонон баран, иккис хомуур саҕаланар. Онон эйигин илдьэр буолбуттар. Эн хоту баран хаал. Онон биир оройуонна үөрэх салаатыгар мизстэ баар эбит. Күн сарсын тэрийэн ыһабыт дииллэр... Барытын ыһсара сатаан көрүө этибит" [2, с. 74-74].

...Балбаара... истэн хаалла: «Барыбыт үрдүбүтүнэн кэлбит сэри... Ыйылпытыгар... Түмэлпий көрөн эрэ кэбиһитэ уонна оргууй баһын быһа илгистибитэ» [2, с. 75-76].

Суруйааччы айымньытын геройдарын психологической өттүнэн кыайа-хото тутан, кэрэхсэбиллээхтик ойуулуур. Киһи киһиэхэ, добор доборго истин сыһыана итэҕэтиллээхтик, ылыннарыйлаахтык бэриллэр. Бу саха бастакы интеллигентэрин оболоро хайдах курдук үрдүк культууралаахтарын, бэйэ-бэйэ

мунура суох бэринилээхтэрин, киһи, добор, аймах-билэ туһугар ураты өйдөбүллээхтэрин бэлиэтии, хайбыы, астына аабабын.

Билиэннэ сырыттаһтарына, Дьаакыл Өлөксүөйэбис кэпсиринэн: «Ол курдук, бүтүн строй дьонтон киһибинэн иккэйэбин хороһон, ордон хааллыбыт

-Оттон эһиги бу... оннуктар-манньагар... тобо турабыт?- полицай ырдырбас буолбут.- Ханньа омукутуй?

Онуоха Тимофейым «смирно» туттан кэбиһтэ, чынайда уонна, дьиппизэн харахтарынан полицайы көрөн туран, чин гынан баран, холку бабайтык:

-Якут я!- диэтэ. Онтуката хайдах эрэ дуолан, былаастаах бабайтык, полицайы сэниир курдук табыста» [2, с. 88].

Дьэ онтон: «...Биирдэ кэбиһиилээх бурдуктут отунан кулуктэнэн, тыба түһэн хааллыбыт. Куоттахпыт ол... Фронт контрразведкатын аастыбыт, туохпут барыта этэннэ буолла... Эмиэ сэриигэ барар дьон буолан хааллыбыт. Иккис үөрүүбүт диэн сүрдээх...

-Дьэ, аҕабыт оннук киһи этэ. Тиһэх күннэригэр итинник сылдыһыта. Геройдуу быһыны онорбута суох, ол гынан баран, мин субу соботох бэйэм тус санаабар, кини геройдуу быһыылаах-майгылаах, кизэн-холку, эр хааннаах, дьыннээх сэбисисээкэй киһи этэ. Ону билин уонна бэйэбит сыаналаан,- Яков Алексеевич, күнүс быыс буллар эрэ салбаан, чугаһаппыт кэпсээнигэр түмүк онордо» [2, с. 91].

Суруйааччы кэпсээнин уу сахалыы налымчы, аҕабыс хаалларар, соробор таайтаран, ардыгар үгэһи, сиэри-туому тутуһарын умнубат. Салгыы аҕабыт: «...Тимофейым билбэтэ. Онтон киһибитин элбэх ыарыһабы кытары санитарнай массынаба тизийэн, илдьэ бардылар. Бүттэбэ ол. Мин урут маныаха эрэ диэри кэпсээбитим, Варвара Платоновна. Өйдүүгүн дуо?»

диэтэ Романов кэпсээнигэр салгыы. -Өйдүүбүн.- диэтэ Балбаара, эт кырбыы туран, хайдах эрэ судургу бабайтык.

- Ити 1942 сыллаахха ахсынньы ый 6 күнүгэр этэ. Матренино иһин кыргыһы буоллабына – ахсынньы 5 күнүгэр. Өйдөөн кэбиһин! Өйдөөн кэбис, тоойуом, Лариса Тимофеевна, эдэр киһи. Кэнэбэс санаан ааһаахыт буоллаба.

Биһиги... мизстэ уларьтар буоллубут... дэриэбинэни ааһан истэхпитинэ, били - Чеботаревым миигин хаһытаата:

-Романов, кэл эрэ манна! Мин тийи. Киһим оптуобус тохтуур сарайын ыйар.

-Арааһа, биһиги Кулуновпыт сытар быһыылаах. Кирибиппит, сарай эригичи ыскамайакалаах эбит, онно үс киһини хаалларан аастыттар. Олортон ортокулара – Тимофей, тутта биллим. Сирэйиңер хаар тилпит. Хайыахлыһый, ону илбийэн баран, бэргэһэбин устан, бойобуой доборбун кытары бырастыыластым...

-Дьэ, мин урукку сырыыбар күөс булан, эйиэхэ кыайан кэпсээбэккэ хаалбытым, Варвара Платоновна. Онтубун ситэ кэпсээрибин, бэҕэһээ эппитим курдук ырааһыраары кэллим. Ону бэйэн сыаналаа... [2, с. 94-95].

Дьаакыл Өлөксүөйэбис, оччолорго эдэр киһи, эдэр ийэни, кыра сүүрэ сылдыр эмдэй-сэмдэй оболоро көрөн, аһынан ситэри сийгилии сээрэгээбэтэх. Сэриигэ геройдуу охтубут Түмэлпий Куонаанабыс хаана мээһээ тохтубатах. Олорун аргыһа Балбаараба кини күнүн айы саныыр санаата, үөрүүтэ, хомолтобо кулугун кытары кэпсэтэр күүтүүлээх, эрэллээх, ыйданалаах ырата. Истин ийэ быһыытынан төрөппүт оболорун айыт аҕалара кыбыстыбат гына итэлээбит, уола – борукуруор, кыһа – быраас, сизнээрээх. Онон эһэлэрин албан ааттаах олго сабаһар.

-Бу, доботтор, Түмэлпийим тиһэх

аһылыга, кини тиһэх остуола буоллун. Бачча тухары биһиги өйбүтүгэр кини тыыннаах курдук сырытта... Онтон үөһэ тыһынан, көнөн кэллэ: -Отутча сыл уура сырыттым дьааһыгым түгэһэр бу аһы – кэһи буолаарай, бабар, диэн. Ол тухары кэтэспитим мин кинини, кэлбэтин сүрэхпинэн сэрэйэ-сэрэйэбин...» [2, с. 95].

Истин ийэ, эйбээс эбэ ити иһирэх тылларыгар отутунан сыллар усталаах-туораларыгар, үөрүүлээх-хомолтолоох күннэр-дьыллар кулуктэригэр эрэл санаа ымыыта буолбут айыт аҕаларын, олорун доборун Түмэлпий Куонаанабыс туһунан өлбөдүйбэт өйдөбүннүк, үйэлээх таптал этилибитэ аҕааччы сүрэхтин ортотунан кириэр.

Түмүктээн эттэххэ, саха билигини литэрэтиирэтин биллиилээх романист-суруйааччыта, бэйиэт Василий Васильевич Яковлев бу «Киһи бэйэтин туһугар сэриилэнэр» кэпсээнин ааҕан баран, тизмэтэ, тутула, суолтата кизинэн, хайысхатынан сэлэн диэн үрдүктүк сыаналаан туран, бу дириг ис хоһоонноох философскай, психологическай уус-уран айымньы буоларын бэлиэтиибин. Кини үйэттэн үйэбэ илдьэ кэлбит, үс саха мунурдаммат муударайын ингэриммит, тып-ес иччитин баһылаабыт, мутугунан бырабар мунур олобу ортотунан олоһообут сиртүннүгэ кырдыбаастары кыл имэрийэ төрөбүт буолан, олобу көрүүтэ, сыаналааһына, логиката үрдүгүнэн тэннээбэ суох. Ол да иһин кэпсир кэпсээһэ, айыт айымньыта өлбөт-сүппэт үйэлээх.

Литэрэтиирэ 1. Попов Б.Н.-Барылбан. Киһи киһиэхэ сыһыана. Философскай эсэ. Дьокуускай: Бичик, 2009.-96 с.

2. Яковлев В.В. Киһи бэйэтин туһугар сэриилэнэр/Кытта кырдыбыт тэнкэ тиит. Дьокуускай: Бичик, 2018.-96 с.

Егор Гаврильевич ВИНУКОВ, философия наукатын хандьыдаата, доцент.

Горнай улуунун Манарас нэһилиэтин олохтооо **АФАНАСЬЕВ Владимир Романович** олохтон туораабытынан, ийиитигэр, Мугудайдаабы "Чуораанчык" уһууаан сэбиэдиссэйигэр Анастасия Ивановна Афанасьеваба, кини дьыа кэргэнигэр дириг кутурбаммытын тизрдэбит. **Чурапчы улуунун үөрэххэ салалтата, идэлээх сойуустарын кэммитэ.**

Күндү эһэлэрэ, хос эһэлэрэ, Манга Ханалас улуунун Табаба салиэннэтин олохтооо, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, бэтэринээринэй управление бэтэрээн үлэһитэ **СОСИН Иван Филиппович** 92 сааһыгар олохтон туораабытынан, күтүөппүтүгэр Алексейга, кыыспытыгар Марианнаба, кинилэр оболоругар дириг кутурбаммытын тизрдэбит. **Бары Климовтар, Захаровтар, Никифоровтар.**

Таатта улуунун Харбалаах нэһилиэтин олохтооо, тапталлаах аҕалара, эһэлэрэ

АЛЕКСАНДРОВ Степан Николаевич ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, уолугар Георгий Степанович Александровка, кэргэнигэр, оболоругар дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

Бииргэ үлэһиэр ОДЫХ Чурапчытаабы салаатын үлэһиттэрэ. Кутурбамнарын тизрдэллэр:

- Тапталлаах аҕата, эһэлэрэ Александров Степан Николаевич ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, күтүөттэригэр Георгий Степанович Александровка, кыыстарыгар Светланаба, сизнэригэр Лазаревтар, Васильевтар, Сивцевтар, Пермьяковтар.

Кылаабынай арааһтар - Л.В. ГОРОХОВА. Кылаабынай арааһтар сөлбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ. Эппиктиир сэкирэтээр, сурук отдела - А. Н. ЗАХАРОВА. Экономика, тыа хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ. Карсадькэннэр - С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА. Таньаны - Л.К. ПОПОВА. Бэчээтэчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Чурапчы улуунун "Сана олох" редакция-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Россияндар СР управлениелыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрациялаһыт нүөмэрэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель, аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор - 41-332, отделлар - 41-255, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @sanaoloh

Бэчээккэ саһас: № 2 (11658) Кээмэйи: 1,5 бөт. лийс Ахсаана 1200. Хаһыат сыаната: 15. Аһаар суруур эһилэр сана редакциялааһыгар аһаар суруур эһилэр буолуохтэ. Суруур эһилэр кыһаар кырдыылааһыгар аһаар суруур эһилэр тус бэйэлэригэр.